

TEPAV Bütçe İzleme Bülteni

Bütçedeki Makro Gelişmeler

Yılın ilk dokuz ayında enflasyon yüzde 35'in üzerinde gerçekleşirken yıl başında Orta Vadeli Programda (OVP) ile belirlenen yüzde 33'lük hedefi aşmıştı. Ekim ayı enflasyon verisinin ardından ekonomi yönetiminin yüzde 41,5'lük hedefinin de tutmayacağı anlaşılmaktadır.

Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

MYB açığı 2024 yılının ilk dokuz ayında 2023 yılının aynı dönemine göre yüzde 109,5 oranında artış göstererek 1 trilyon 22 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Faiz dışı açık geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 286,5 oranında artış göstererek 161 milyar TL'ye yükselmiştir

2023-2024 Deprem Harcamaları

Bütçede öngörülen deprem ödeneklerinin kullanımında planlananın gerisinde kalınması harcamalardaki artış hızını yavaşlatmıştır. IMF uzman raporunda ve TEPAV 2025 bütçe değerlendirmesinde önerildiği gibi ayrı ve düzenli bir kamuoyu bilgilendirmesinin olmaması, bütçeyi şeffaflıktan uzaklaştırmaktadır.

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

(milyar TL)	2023	2023 Oca-Eyl	2024 Oca-Eyl	2024 Prog.	2024 Tah.	2023 - 24 Oca-Eyl % Artış	2023 Oca-Eyl	2024 Oca-Eyl	2023	2024 Prg	2024 Tah.
Harcamalar	6,585	3,953	7,159	11,089	11,256	81.1	60.3	64.6	25.1	26.9	25.5
Faiz Dışı Harcamalar	5,911	3,482	6,246	9,835	9,955	79.4	58.9	63.5	22.5	23.9	22.5
Faiz Harcamaları	675	471	913	1,254	1,302	93.8	72.9	72.8	2.6	3.0	2.9
Gelirler	5,210	3,440	6,085	8,437	8,933	76.9	69.8	72.1	19.8	20.5	20.2
Vergi Gelirleri	4,501	2,982	5,134	7,408	7,515	72.2	69.8	69.3	17.1	18.0	17.0
Vergi Dışı Gelirler	710	458	951	1,029	1,418	107.6	69.5	92.3	2.7	2.5	3.2
Bütçe Dengesi	-1,375	-513	-1,074	-2,652	-2,324	109.5	31.5	40.5	-5.2	-6.4	-5.3
Faiz Dışı Denge	-700	-42	-161	-1,398	-1,022	286.5	4.3	11.5	-2.7	-3.4	-2.3
Program Tanımlı Faiz Dışı Denge	-991	-233	-503	-1,666		115.3	18.9	30.2	-3.8	-4.0	0.0
Operasyonel Denge	1,404	1,573	1,029	-216	331	-34.6			5.3	-0.5	0.7
Carl Denge	9	-152	-343	-1,176	-540	126.3			0.0	-2.9	-1.2

2023-2024 Deprem Harcamaları

	2023 BG	2023 Nakit	2024B	2024 Eyl
Deprem Ödenekleri (milyar TL)	960	289	1,028	167
Deprem Harc. Bütçe (% GSYH)	3,7	1,1	2,3	

**2024 YILI ÜÇÜNCÜ ÇEYREK MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE SONUÇLARININ
DEĞERLENDİRMESİ****H. Hakan Yılmaz/ M. Coşkun Cangöz****I. Bütçeyi Etkileyen Makro Değişkenlerdeki Temel Gelişmeler**

Yılın ilk dokuz ayında enflasyon yüzde 35'in üzerinde gerçekleşirken yıl başında Orta Vadeli Programda (OVP) ile belirlenen yüzde 33'lük hedefi aşmıştır. Nitekim 2025-2027 dönemine ilişkin olarak açıklanan OVP'de 2024 yılı enflasyonu yüzde 41,5 olarak revize edilmiştir. Bununla beraber, ekim ayı enflasyon verisinin ardından ekonomi yönetiminin yüzde 41,5'luk hedefinin de tutmayacağı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda 2024 yılı enflasyonunda ortaya çıkan bu sapma, asgari ücret başta olmak üzere ücret ve maaş gelirlerinde 2025 yılı için yapılacak düzenlemenin boyutu tartışma konusu olmuş ve çalışanlarla emekliliklerin zam talepleri güçlenmiştir. Öte yandan, her ne kadar yıl başında yüzde 4 olarak hedeflenmiş olan büyüme rakamı enflasyonla mücadele kapsamında uygulanan yüksek faiz politikası ve kredi genişlemesini kısıtlayıcı tedbirler nedeniyle yüzde 3,5'e düşürülmüş olsa da enflasyonun öngörülenin oldukça üzerinde gerçekleşmesinin bir yansıması olarak 2024 yılı nominal GSYH tahmini de yukarı yönlü revize edilmiştir.

Uygulanmakta olan sıkı para politikasının sonucu olarak ters dolarlaşma hızlanmış ve yurt dışından fon girişi artmıştır. Bununla birlikte TCMB'nin yüklü döviz alımları nedeniyle döviz kurlarında gerileme görülmemişse de program öngörülerinin altında gerçekleşmesi beklenmektedir. Ekonomik faaliyetlerdeki zayıflama işaretlerinin yanı sıra döviz kurlarındaki yatay seyre bağlı olarak gerek ihracat gerekse ithalat hafif bir düşüş göstermiştir. Bunun bir yansıması olarak da temmuz ayı verilerine göre cari işlemler dengesinin yıl başında öngörülen 35 milyar dolar seviyesindeki açığın oldukça altında gerçekleşmesi beklenmektedir (Tablo 1).

Tablo 1 - 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Temel Makro Varsayımları

	2023 Gerç.	2024 Prog.	2024 Güncel Veri		2024 Gerç. Tahmini	Programdan Sapma (%)
GSYH (milyar TL)	26.276	41.159			44.218	7.4
Ekonomik Büyüme (%)	4.5	4.0			3.5	-12.5
Ortalama \$ Kuru (GSYH bazlı)	23,490	36,782	33.970	Eyl.	33.222	-4.6
Enflasyon Oranı (TÜFE yılsonuna göre, %)	64.8	33.0	35.9	Eyl.	41.5	25.8
Ham Petrol Fiyatı - Brent (Dolar/Varil)	82.3	86.7	82.4	Eyl.	85.9	-0.9
Hazine İç Borçlanma Faiz Oranı	20.6		37.9	Eyl.		
İşsizlik Oranı (%)	8.9	10.3	8.8	Tem.	9.3	-9.7
Toplam İhracat (milyar ABD \$)	251	267	192.8	Eyl.	264	-1.1
Toplam İthalat (milyar ABD \$)	338	373	252.9	Eyl.	345	-7.5
Cari İşlemler Dengesi (milyar ABD \$)	-45.2	-34.7	-16.0	Tem.	-22.0	-36.6

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TEPAV hesaplamaları.

Yıl içinde açıklanan "Kamuda Tasarruf ve Verimlilik Paketi"ne rağmen 2024 yılı harcamalarının nominal olarak bütçede yer alan rakamların üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Öte yandan "Vergi Kanunları ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" ile 2024 yılında ilave vergi geliri elde edilmiştir. Bu doğrultuda beklenenden yüksek gerçekleşen enflasyonun etkisiyle artan gelire rağmen tasarruflar arzulanan seviyede olmadığı için yıl sonunda bütçe açığının sadece 300 milyar TL civarında azalma gösteriyor olması, maliye

politikasının enflasyonla mücadele politikasına yeterince destek sağlamadığına işaret etmektedir. Enflasyondaki atalete bağlı olarak para politikasındaki sıkılık devam ederken kalan bütçe ödeneklerinin tamamının kullanılması çabası nedeniyle harcamaların geleneksel olarak yüksek olduğu yılın son çeyreğinde kamu maliyesinin ne ölçüde sıkı duruş sergileyeceği, gerek kamunun 2024 yılı enflasyon gerçekleşmesine etkisinin sınırlanması gerekse 2025 yılında kamunun mali duruşuna ilişkin bir gösterge olması bakımından da önem arz etmektedir.

II. Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

MYB açığı 2024 yılının ilk dokuz ayında 2023 yılının aynı dönemine göre yüzde 109,5 oranında artış göstererek 1 trilyon 22 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. OVP'de öngörülen bütçe açığının 2,6 trilyon TL olduğu dikkate alındığında ocak–eylül döneminde yıllık hedefin yüzde 40,5'i gerçekleşmiştir. Benzer şekilde faiz dışı açık da geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 286,5 oranında artış göstererek 161 milyar TL'ye yükselmiştir. Öte yandan bu artışa rağmen faiz dışı bütçe dengesindeki ilk dokuz aylık gerçekleşme, yıllık hedefin yüzde 11,5'i ile sınırlı kalmıştır.

Bütçe dengesinin bir önceki yılın aynı dönemine göre artış göstermesi özellikle vergi gelirleri kaynaklı olarak bütçe gelirlerindeki artışın bütçe harcamalarındaki artışa göre düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Ocak-eylül döneminde bütçe harcamaları 81,1 oranında büyürken bütçe gelirlerindeki artış yüzde 76,9 ile sınırlı kalmıştır.

Faiz giderlerindeki artış devam etmektedir. Bu kapsamda 2024 yılının ilk dokuz ayında faiz giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 93,8 oranında artarak 913 milyar TL'ye yükselmiştir. Döviz kurlarındaki yatay seyre rağmen gerek faize ve enflasyona duyarlı borçların etkisi gerekse yüksek faiz oranlarından yapılan borçlanmalar nedeniyle bütçede öngörülen faiz harcamalarının bir miktar artarak 1,3 trilyon TL seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Faiz ödemelerindeki bu seyrin önümüzdeki dönemlerde de devam etmesi beklenmektedir. Diğer taraftan son dönemde yaşanan jeopolitik gelişmelere ve küresel belirsizliklere bağlı olarak altın fiyatlarında gözlenen rekor seviyedeki artışlar altın tahvilleri nedeniyle Hazine finansman maliyetlerinde bir baskı yaratıyor olsa da bu tahvillerin toplam içindeki payı görece düşüktür.

Tablo 2 -Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

(milyar TL)	2023	2023 Oca- Eyl	2024 Oca- Eyl	2024 Prog.	2024 Tah.	2023 - 24 Oca-Eyl % Artış	2023 Oca- Eyl	2024 Oca- Eyl	2023	2024 Prg	2024 Tah.
							Gerç. / Bütçe. (%)		GSYH Oranı (%)		
Harcamalar	6,585	3,953	7,159	11,089	11,256	81.1	60.3	64.6	25.1	26.9	25.5
Faiz Dışı Harcamalar	5,911	3,482	6,246	9,835	9,955	79.4	58.9	63.5	22.5	23.9	22.5
Faiz Harcamaları	675	471	913	1,254	1,302	93.8	72.9	72.8	2.6	3.0	2.9
Gelirler	5,210	3,440	6,085	8,437	8,933	76.9	69.8	72.1	19.8	20.5	20.2
Vergi Gelirleri	4,501	2,982	5,134	7,408	7,515	72.2	69.8	69.3	17.1	18.0	17.0
Vergi Dışı Gelirler	710	458	951	1,029	1,418	107.6	69.5	92.3	2.7	2.5	3.2
Bütçe Dengesi	-1,375	-513	-1,074	-2,652	-2,324	109.5	31.5	40.5	-5.2	-6.4	-5.3
Faiz Dışı Denge	-700	-42	-161	-1,398	-1,022	286.5	4.3	11.5	-2.7	-3.4	-2.3
Program Tanımlı Faiz Dışı Denge	-991	-233	-503	-1,666		115.3	18.9	30.2	-3.8	-4.0	0.0
Operasyonel Denge	1,404	1,573	1,029	-216	331	-34.6			5.3	-0.5	0.7
Cari Denge	9	-152	-343	-1,176	-540	126.3			0.0	-2.9	-1.2

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TEPAV hesaplamaları.

Yüksek enflasyonun yaşandığı ülkelerde operasyonel denge (faiz dışı açık + faiz ödemelerinin reel bileşeni) faiz ödemelerinin enflasyona bağlı kısmı dışarda tutularak bütçe dengesinin ölçülmesini teminen hesaplanmaktadır. 2023 yılının eylül ayında yüzde 61,5 olarak gerçekleşen 12 aylık enflasyonun 2024 yılında yüzde 49,4'e düşmesi ve buna karşılık Hazine borçlanma faizlerinin yüzde 38 seviyesinde gerçekleşmesine bağlı olarak operasyonel denge 1,5 trilyon TL seviyesinden 1 trilyon TL'ye gerilemiştir. Bu seyrin devam edeceği beklentisi çerçevesinde operasyonel dengenin 331 milyar TL fazla vermesi öngörülmektedir.

Kamu yatırım ve tasarrufları arasındaki farkı ölçen geleneksel bütçe açığı hesaplamasının yanı sıra yatırım hariç gelirler ve giderler arasındaki farkı gösteren cari dengenin hesaplanmasında yatırım harcamaları ve varlık satışları gibi sermaye gelirleri hariç tutulmaktadır. Bu kapsamda MYB cari dengesi 2024 yılının ilk dokuz ayında 343 milyar TL açık vermiştir. Geçen yılın aynı döneminde cari açığın 152 milyar TL olduğu dikkate alındığında yatırım harcamalarının finansmanı için borçlanmaya duyulan ihtiyacın önceki dönemlerde olduğu gibi 2024 yılının ilk dokuz ayında da artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

2024 Yıl Sonu Tahmini¹

2024 yılı için kamu maliyesi tahmin modeli kapsamında makroekonomik gelişmeler, bütçe gelişmeleri ve alınan tedbirler çerçevesinde 2024 yılı için tahminlerimiz revize edilmiştir. 2024 yılı bütçe dengesi sınırlı harcama artışlarına ve gelirlerde enflasyonla birlikte stopaj oranlarındaki artış ile vergi uyumuna yönelik idari düzenlemelerle nominal olarak yükselmiş ama GSYH'ye oran olarak düşmüştür. Özellikle vergi tedbirlerinin ağırlıklı olarak 2025 yılına ertelenmesi nedeniyle 2024 yılına gelen mali etkinin çok sınırlı kalması vergilerin GSYH'ye oranını bu dönemde düşürmüştür.

Toplam harcamaların 157 milyar TL, gelirlerin ise 495 milyar TL hedeflerin üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmiştir. Bu ise bütçe açığını deflatör artışının da etkisiyle GSYH'ye oran olarak yüzde 5,3 seviyesine düşürmektedir. Faiz dışı denge GSYH'ye oran olarak yüzde 3,4'e, program tanımlı denge ise yüzde 2,8'e gerilemektedir. Bununla birlikte, özellikle mali risklerden kaynaklı cari transferlerin bütçe gideri yazılmasına yönelik uygulamalarla, deprem ödeneklerinin nakit ve tahakkuk bazlı kullanımı ve bütçede raporlanmasına ilişkin hususlar ve oluşabilecek harcama artıkları, açığı yukarı aşağı yönlü etkileyecektir.

¹ Bülten kapsamında 2024 yıl sonu tahminleri gelir ve harcama detaylarında yapılmıştır. Kamu maliyesi tahmin modeli kapsamında makro parametrelerdeki revizyonlar, ilk aylık kamu harcama ve gelir gerçekleştirmeleri ile harcama ve gelirleri etkileyen politika kararları ve uygulamalar çerçevesinde geliştirilmiştir.

Tablo 3 -Merkezi Yönetim Bütçe Gelir ve Harcama Tahminleri

(milyon TL)	2023		2024			Tahmin/ Bütçe Farkı	Tahmin Sap. (%)	GSYH %	
	Eylül Sonu	Gerç.	Eylül Sonu	Bütçe	Yılsonu Tahmini			2024 Bütçe	2024 Tahmin
Harcamalar	3.952.585	6.585.456	7.158.637	11.089.037	11.256.211	167.174	1,5	26,9	25,5
1-Faiz Hariç Harcama	3.481.721	5.910.841	6.245.951	9.835.037	9.954.559	119.522	1,2	23,9	22,5
Personel Giderleri	960.890	1.324.530	2.006.736	2.553.495	2.699.046	145.551	5,7	6,2	6,1
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	137.015	185.735	246.567	312.451	335.277	22.826	7,3	0,8	0,8
Mal ve Hizmet Alımları	273.997	452.855	454.468	679.766	779.630	99.864	14,7	1,7	1,8
Cari Transferler	1.624.005	2.373.641	2.740.330	4.266.709	4.020.506	-246.202	-5,8	10,4	9,1
Sermaye Giderleri	236.349	542.997	532.861	787.940	1.092.600	304.660	38,7	1,9	2,5
Sermaye Transferleri	133.771	858.059	52.485	720.837	724.100	3.263	0,5	1,8	1,6
Borç Verme	115.695	173.025	212.504	298.508	303.400	4.892	1,6	0,7	0,7
Yedek Ödenek				215.332		-215.332		0,5	0,0
2-Faiz Harcamaları	470.864	674.615	912.686	1.254.000	1.301.652	47.652	3,8	3,0	2,9
Gelirler	3.439.983	5.210.488	6.084.619	8.437.100	8.932.569	495.468	5,9	20,5	20,2
1-Genel Bütçe Gelirleri	3.365.151	5.097.145	5.927.488	8.332.808	8.715.866	383.058	4,6	20,2	19,7
Vergi Gelirleri	2.982.035	4.500.866	5.134.059	7.407.707	7.514.778	107.071	1,4	18,0	17,0
Dolaysız Vergiler	918.069	1.554.890	1.759.446	2.540.804	2.585.490	44.685	1,8	6,2	5,8
Dolaylı Vergiler	2.063.965	2.945.975	3.374.612	4.866.903	4.929.289	62.386	1,3	11,8	11,1
Vergi Dışı Gelirler	383.116	596.279	793.429	925.101	1.201.088	275.987	29,8	2,2	2,7
2-Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gel.	55.595	88.172	123.036	66.913	168.969	102.057	152,5	0,2	0,4
3-Düzen. ve Denet. Kurumların Gel.	19.237	25.171	34.095	37.380	47.733	10.354	27,7	0,1	0,1
Bütçe Dengesi	-512.602	-1.374.968	-1.074.018	-2.651.701	-2.323.643	328.058	-12,4	-6,4	-5,3
Faiz Dışı Denge	-41.738	-700.353	-161.332	-1.397.701	-1.021.991	375.710	-26,9	-3,4	-2,3
Program Tanımlı Denge	-233.416	-991.053	-502.034	-1.665.500	-1.245.272	420.228	-25,2	-4,0	-2,8

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TEPAV hesaplamaları.

III. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri

III.1 2024 Haziran Sonu Bütçe Gelirleri

Bütçe gelirlerinde yılın ilk dokuz ayı itibarıyla artış oranı yüzde 76,9, vergi gelirlerinde ise yüzde 72,2 seviyesinde olmuştur. Gelirlerdeki artış oranı yüzde 63,5 seviyesinde olan ortalama enflasyonun üzerinde gerçekleşmiştir.

Bütçeyi gelirlerde kurtaran, vergi dışı kalemlerinde artış oranının beklentilerin üstünde yüzde 107,6 seviyesinde gerçekleşmesidir. Burada da öne çıkan Hazinesinin elde ettiği faiz gelirlerinde dönemsel olarak yaşanan yüksek artışlar, hizmet sunumu karşılığında (2024 bütçesinde orijinalde öngörülme) elde edilen gelirler ile idari ve vergi para cezalarından kaynaklı tahsilatlardır.

Baz etkisi² ile birlikte dolaylı vergi tahsilatındaki artış oranı yavaşlarken gelir vergisi stopajlarından kaynaklı olmak üzere dolaysız vergiler, ortalamanın üstünde bir artış göstermiştir. Teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ise özellikle kamu bankaları ile Merkez Bankası'nın bütçeye kar aktarmaması nedeniyle geçen yılın aynı döneminin altında kalmıştır.

Eylül sonunda vergi gelirleri tahsilatı 5,1 milyon seviyesine çıkarak toplam gelirlerin yüzde 84,4'ünü oluşturmuştur. Vergi dışı gelirlerdeki performansın etkisiyle bütçe gelirlerindeki artışta vergilerin payı dönemsel olarak yüzde 81,4 seviyesine gerilemiştir.

² 2023 yıl vergi tahsilatının 2024 programı yapılırken tahmin edilenin üstünde çıkması

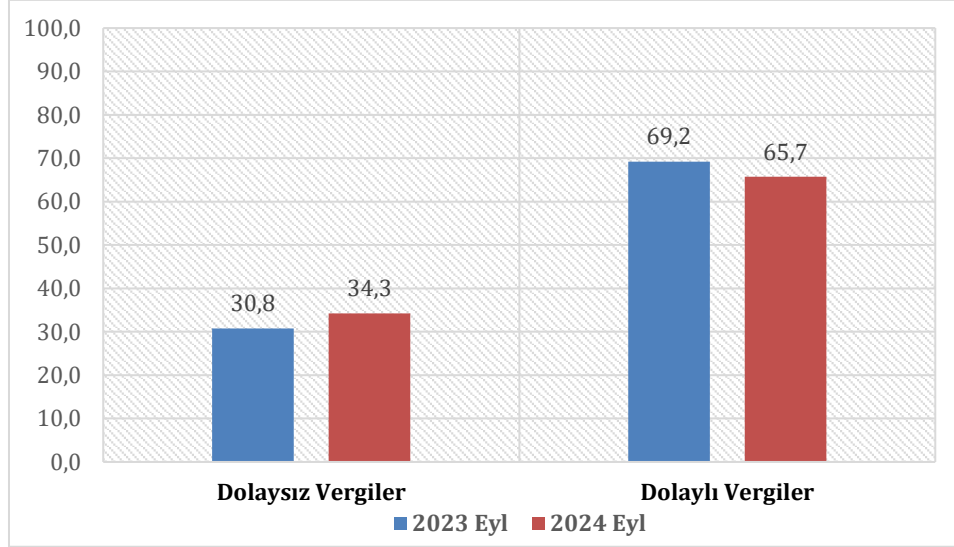
Tablo 4- 2024 Haziran Sonu Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Gerçekleşmesi

(milyon TL)	2023 Eyl	2024 Eyl	% Artış	% Dağ.	Artışa Katkı (%)
Gelirler	3.439.983	6.084.619	76,9	100,0	100,0
1-Genel Bütçe Gelirleri	3.365.151	5.927.488	76,1	97,4	96,9
Vergi Gelirleri	2.982.035	5.134.059	72,2	84,4	81,4
Dolaysız Vergiler	918.069	1.759.446	91,6	28,9	31,8
Dolaylı Vergiler	2.063.965	3.374.612	63,5	55,5	49,6
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	102.642	98.832	-3,7	1,6	-0,1
Alınan Bağış ve Yard. ile Özel Gel.	20.534	108.169	426,8	1,8	3,3
Faizler, Paylar ve Cezalar	245.977	563.498	129,1	9,3	12,0
Sermaye Gelirleri	9.066	14.342	58,2	0,2	0,2
Alacaklardan Tahsilat	4.898	8.588	75,3	0,1	0,1
2-Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gel.	55.595	123.036	121,3	2,0	2,6
3-Düzen. ve Denet. Kurum. Gel.	19.237	34.095	77,2	0,6	0,6

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TEPAV hesaplamaları

Vergilere dolaylı ve dolaysız vergi ayırımında baktığımızda, dolaysız vergilerin payı gelir vergisi performansının olumlu etkisiyle (ithalde alınan KDV'deki düşük performansın da katkısıyla) geçen yılın 3,5 puan üzerinde yüzde 34,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 1. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Payının Gelişimi (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Vergi gelirlerinde gelir vergisinde ücretler üzerinden elde edilen tahsilatlar ile menkul kıymetler üzerindeki stopaj oranlarının yükselmesinden kaynaklı ilave artışlar olurken dahilde alınan dolaylı vergilerde ise hem enflasyon etkisi hem KDV tevkifat oranlarındaki artış hem de tahakkuk tahsilat performansındaki iyileşmeye bağlı olarak KDV ve ÖTV hasılatları yukarı yönlü gelişmiştir.

Gelir vergisi tevkifatında tahsilat yüzde 119,9 seviyesinde gerçekleşirken kurumlar vergisi ise şirket kazançları ile bankacılık sektöründeki karların düşük kalmasından kaynaklı yüzde 37,7 gibi oldukça düşük seviyede bir artış göstermiştir. Gelir vergisindeki artışta menkul kıymetlere

yönelik stopaj oranlarındaki artış ile nominal ücretler üzerinden yapılan gelir vergisi kesintisinin reel olarak artmasından kaynaklanmıştır.

Uluslararası ticaret üzerinden alınan vergi tahsilatında ise haziran raporumuzda da altını çizdiğimiz üzere ithalattaki düşme ve kur etkisiyle yavaşlayacağı beklentisi gerçekleşmiştir.

Vergi artışına bu dönemde en büyük katkı sırasıyla gelir vergisi tevkifatı (%23,9), ÖTV, (%18) ve KDV'den (%16,4) gelmiştir. Kurumlar vergisi ve uluslararası ticaretten alınan vergilerin katkısı ise bu dönemde belirgin bir şekilde düşüş göstermiştir. Banka ve sigorta muameleleri vergisinin kredi maliyetlerinin yüksek seyretmesinin etkisiyle vergi artışına katkısı artarak kurumlar vergisi seviyesine yaklaşmıştır.

Birinci vergi reformunun 2024 yılına mali etkisi 3,2 milyar TL ile programlananın aksine yok denecek seviyede kalmıştır.³ Vergi artışları 2023 yılında dolaylı vergi oranlarındaki artış, gelir vergisinde stopaj oranlarındaki artış ve enflasyon kaynaklı nominal ücret ve gelirlerin yükselmesi olmuştur. Enflasyon bu anlamda 2024 yılında da vergiye iyi gelme özelliğini devam ettirmiştir.

Tablo 5 - 2024 Temmuz Sonu Merkezi Yönetim Bütçesi Vergi Gelirleri Tahsilatı

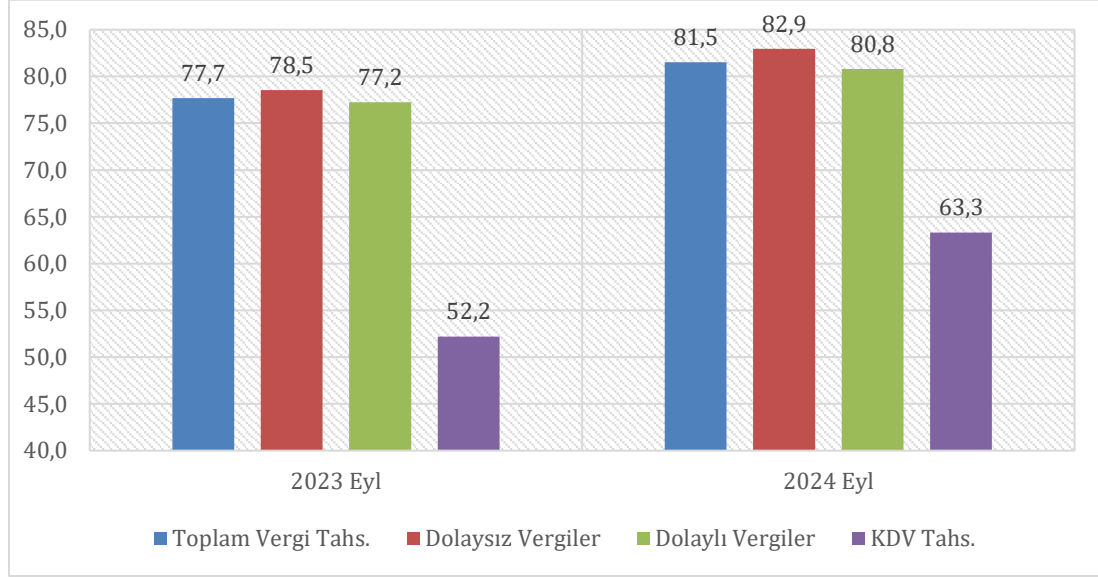
(milyon TL)	2023 Eyl	2024 Eyl	2024 % Artış	2024 % Dağ.	Art. Katkı % 2024
Toplam Vergi Gelirleri	2.982.034	5.134.059	72,2	100,0	100,0
1. Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	950.635	1.688.693	77,6	32,9	34,3
a) Gelir Vergisi	462.410	1.016.622	119,9	19,8	25,8
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	36.823	67.732	83,9	1,3	1,4
Gelir Vergisi Tevkifatı	417.975	932.631	123,1	18,2	23,9
b) Kurumlar Vergisi	488.225	672.070	37,7	13,1	8,5
Kurumlar Geçici Vergisi	235.810	404.915	71,7	7,9	7,9
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	53.798	70.754	31,5	1,4	0,8
a) Veraset ve İntikal Vergisi	2.687	4.011	49,3	0,1	0,1
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	36.893	61.592	66,9	1,2	1,1
c) Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi	14.145	5.055	-64,3	0,1	-0,4
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Verg.	1.076.981	1.999.648	85,7	38,9	42,9
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	341.371	693.774	103,2	13,5	16,4
b) Özel Tüketim Vergisi	611.515	998.835	63,3	19,5	18,0
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	102.570	283.007	175,9	5,5	8,4
Motorlu Taşıtlar (II)	297.487	349.777	17,6	6,8	2,4
Alkollü İçkiler (III-a)	47.173	73.766	56,4	1,4	1,2
Tütün Mamülleri (III-b)	120.179	220.831	83,8	4,3	4,7
Kolalı Gazozlar (III-c)	6.366	8.785	38,0	0,2	0,1
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	37.740	62.670	66,1	1,2	1,2
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	85.961	238.144	177,0	4,6	7,1
d) Şans Oyunları Vergisi	15.673	26.170	67,0	0,5	0,5
e) Özel İletişim Vergisi	11.308	21.064	86,3	0,4	0,5
f) Dijital Hizmet Vergisi	6.706	13.787	105,6	0,3	0,3
g) Konaklama Vergisi	4.447	7.874	77,1	0,2	0,2
4. Uluslararası Tic. ve Mua. Alınan Verg.	744.247	1.135.662	52,6	22,1	18,2
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	643.866	970.621	50,7	18,9	15,2
5. Damga Vergisi	58.158	103.392	77,8	2,0	2,1
6. Harçlar	88.912	135.078	51,9	2,6	2,1
7. Başka Yerde Sınıflan. Diğ. Verg.	9.303	832	-91,1	0,0	-0,4

³ Bu konuda detaylı değerlendirme için bkz. Birinci vergi paketinin mali etkisinin karşılaştırmalı değerlendirmesi (V) - <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1931>

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

2024 yılında yılın ilk dokuz ayında başlayan tahakkuk tahsilat oranlarındaki performans artışı devam etmiştir. Toplam vergi tahsilat tahakkuk oranı kümülatif olarak yüzde 77'lerden yüzde 81'lere çıkmıştır. Dolaysız vergilerde tahsilat oranı ise yüzde 80'ler seviyesinin üstünde gerçekleşmiştir. Bu gelişme vergi gelirleri tahsilatında bir iyileşmeye yol açmıştır. KDV tahsilatındaki iyileşme, izleyen grafikte görüleceği üzere yüzde 21,3 gibi oldukça yüksek sayılabacak bir artışla dönemsel olarak daha yüksek oranlara çıkmıştır.

Grafik 2- Tahakkuk ve Tahsilat Oranları Performansı (%)

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

III.2 2024 Yıl sonu Bütçe Gelirleri Tahmini

Yılın ilk dokuz ayı gerçekleştirmeleri, OVP hedefleri, 2024 yılının ilk yarısında ortaya çıkan baz etkisi (2023 yıl sonu gerçekleşme verilerinin bütçe tahmininin üzerinde çıkması)⁴, enflasyon başta olmak üzere makro parametrelerdeki gelişmeler ve bazı stopaj kalemlerinde yapılan düzenlemeler ile sınırlı da olsa alınan vergi tedbirleri dikkate alınarak yıl sonu için yapılan vergi tahminimiz güncellenmiştir.

Bu kapsamda büyüme yüzde 3,5 olarak öngörülürken GSYH deflatörü yüzde 60,9, yıl sonu enflasyon 44,9, ortalama enflasyon ise yüzde 58,2 olarak revize edilmiştir. Modelde vergiler alt detayda, vergi dışı gelirler ise ana kalemler bazında ve OVP tahminleri temelinde çalışılmıştır.

Tahmin sonuçlarına göre toplam gelirler vergi dışı gelirlerden kaynaklı 388 milyar TL, vergi gelirlerinde ise 107 milyar TL, toplamda 495 milyar TL başlangıç hedeflerinin üstünde çıkmaktadır. Buna göre yıl sonunda vergi gelirlerindeki artış oranı yüzde 67 seviyesinde beklenmektedir. Kalemler bazında en yüksek artış dahilinde alınan gelir vergisi, KDV ve BSMV tahsilatlarından gelmektedir.

⁴ 2023 yıl sonunda bütçe gelirleri toplamda 280,8 milyar TL, vergi gelirleri ise 223,7 milyar TL revize hedeflerin üzerinde gerçekleşmiştir.

Gelir vergisinde beklenen artışın temel kaynağı nominal ücretlerdeki artış ve vergi dilimlerine yönelik vergi politikası nedeniyle ücret üzerinde alınan vergiler ile menkul kıymetler üzerindeki stopajlardaki artış olurken dahilde alınan dolaylı vergilerde ise hem enflasyon etkisi hem KDV tevkifat oranlarındaki artış hem de tahakkuk tahsilat performansındaki iyileşmeye bağlı KDV ve ÖTV tahsilatları öne çıkmaktadır.

Uluslararası ticaret üzerinden alınan vergi tahsilatında ise dokuz aylık göreceli performans düşüşü ile birlikte izleyen aylarda artışın baz, dış ticaret ve kur etkisiyle yavaşlayacağı ve artışın yüzde 59'lara düşeceği beklenmektedir. Sonuç olarak bütçe yapılırken vergi gelirleri tahsilatında öngörülen yüzde 73,5 oranındaki artış hedefi (2023 sonu gerçekleşmesine göre ise yüzde 64,6) tahminimizde yüzde 67'ler seviyesine düşmektedir.

Tablo 6- 2024 Yıl sonu Merkezi Yönetim Bütçesi Vergi Gelirleri Tahmini

(milyon TL)	2023 Eyl	2024 Eyl	2024 % Artış	2024 Bütçe	2024 OVP Tah.	2024 Yıl Sonu Tah.	2024 Değ. (Tah-Nütfçe)	2024 Rev. % Artış
Toplam Vergi Gelirleri	2.982.034	5.134.059	72,2	7.407.707	7.605.472	7.514.778	107.071	67,0
1. Gelir ve Kazanç Üz. Al. Vergiler	950.635	1.688.693	77,6	2.464.571	2.545.736	2.506.988	42.417	69,3
a) Gelir Vergisi	462.410	1.016.622	119,9	1.188.853	1.480.305	1.500.343	311.490	116,2
b) Kurumlar Vergisi	488.225	672.070	37,7	1.275.718	1.065.431	1.006.644	-269.073	28,0
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	53.798	70.754	31,5	76.233	78.502	78.502	2.269	5,3
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Verg.	1.076.981	1.999.648	85,7	2.552.454	2.915.712	2.857.245	304.792	75,4
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	341.371	693.774	103,2	826.594	1.003.568	990.669	164.074	96,0
b) Özel Tüketim Vergisi	611.515	998.835	63,3	1.403.912	1.450.523	1.427.203	23.291	53,8
c) Banka ve Sigorta Muam. Vergisi	85.961	238.144	177,0	214.121	360.541	342.514	128.394	158,0
d) Şans Oyunları Vergisi	15.673	26.170	67,0	54.920	37.316	41.935	-12.984	47,7
e) Özel İletişim Vergisi	11.308	21.064	86,3	24.424	30.455	25.314	889	52,0
f) Dijital Hizmet Vergisi	6.706	13.787	105,6	15.561	20.386	17.349	1.788	68,3
g) Konaklama Vergisi	4.447	7.874	77,1	12.922	12.922	12.261	-660	79,4
4. Uluslararası Tic. ve Mua. Alınan Verg.	744.247	1.135.662	52,6	1.904.234	1.720.350	1.738.914	-165.321	58,8
5. Damga Vergisi	58.158	103.392	77,8	143.553	149.680	143.473	-80	73,7
6. Harçlar	88.912	135.078	51,9	250.432	194.517	188.681	-61.750	45,5
7. Başka Yerde Sınıflan. Diğ. Verg.	9.303	832	-91,1	16.230	975	975	-15.255	-90,4

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

IV. Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları

IV.1 2024 Eylül Sonu Bütçe Harcamaları

MYB harcamaları eylül sonunda yüzde 81,1, faiz dışı harcamalar ise yüzde 79,4 oranında artmıştır. Eylül ayında faiz dışı harcamalardaki artışın cari transferler, sermaye transferleri (özellikle deprem harcamaları kullanımının oldukça sınırlı kalması) ve borç verme kalemlerinden kaynaklı yüzde 60'ler seviyesinde kalması, harcamalardaki artış hızını yavaşlatmıştır. Buna rağmen bütçede öngörülen yüzde 69,1 seviyesindeki artış hedefinin üstünde bir gerçekleşme eylül sonu için de söz konusu olmuştur.

Harcamaların reel olarak artışı devam etmektedir. TÜFE ile düzeltildiğinde ocak-eylül döneminde reel artış toplamda %10, operasyonel harcamalarda ise %20'yi aşmıştır. Geçen yıldan aktarılan deprem transferleri ile reel harcama seviyesi nakit bazda artmaktadır. Bu ise kamu maliyesinin harcamalardan kaynaklı talep yönlü enflasyon üzerindeki ilave artırıcı etkisinin devam etmesi anlamına gelmektedir. Nakit harcamalarda 2023'ten devreden

ödeneğin kullanım seviyesi ile 2025'e aktarılan tutarın seviyesi buradaki net etkiyi ortaya koyacaktır.

Üçüncü çeyrek sonunda harcamalardaki artışa katkı, ağırlıklı olarak sosyal güvenlik kaynaklı cari transferler, personel giderleri ve faiz giderlerinden gelmiştir. Bu üç kalemin toplam artışa katkısı geçen dönemde olduğu gibi yaklaşık yüzde 85 seviyesindedir.

Harcamalarda yaşanan artışları belirleyen gelişmeler önceki raporlarımızda altını çizdiğimiz üzere; (i) personel ücret artışları, (ii) EYT kaynaklı sosyal güvenlik dengesindeki bozulma ve beklenenin aksine genişleyen diğer cari transferler, (iii) programların aksine reel olarak artan kamu yatırım harcamaları ve (iv) faiz giderleridir.

Diğer yandan bütçede öngörülen deprem ödeneklerinin kullanımında (yılı ödenek kullanımı bağlamında) programlananın çok gerisinde, yüzde 19'lar seviyesinde kalınması harcamalardaki artış hızını yavaşlatmıştır. Bununla birlikte, IMF uzman raporunda altı çizildiği üzere geçen yılda sermaye transferleri üzerinden aktarılan bütçe emanetlerindeki ödeneklerin kullanımı ise nakit bazı kullanımı yukarıya sıçratmıştır. Eylül sonu itibarıyla 2024 yılı deprem kaynaklı bütçe ödeneğinin 167 milyar TL'si kullanılmış gözükmektedir. 2023 yılında ise bütçe hesaplarında kullanıldı olarak gözüken 960 milyar TL'nin ise yaklaşık 300 milyar TL'si nakit olarak kullanılmış kalan emanet hesapları üzerinden 2024 yılına aktarılmıştı. İzleyen aylarda bu ödeneklerin ne seviyede kullanılacağı belirsizliğini korumaktadır. Bu konuda IMF uzman raporunda (2024) ve TEPAV 2025 bütçe değerlendirmesinde önerildiği gibi ayrı bir düzenli kamuoyuna bilgilendirme olmaması, bütçeyi şeffaflıktan uzaklaştırmaktadır.

Tablo 7. 2023-2024 Deprem Harcamaları

	2023 BG	2023 Nakit	2024B	2024 Eyl
Deprem Ödenekleri (milyar TL)	960	289	1.028	167
Deprem Harc. Bütçe (% GSYH)	3,7	1,1	2,3	

Kaynak: 2024 IMF Uzman Raporu, HMB Bütçe verileri

Eylül sonunda personel giderleri temmuz zammı ile yüzde 108,8 oranında önemli bir artış içinde olmuştur. Bu ise 2024 yılı personel ödeneklerinin kasım ayında aşılacağı anlamına gelmektedir.

Tablo 8. Merkezi Yönetim Bütçe Harcamalarının Gelişimi (2023-24)

(milyon TL)	2023 Eylül	2024 Eylül	2024 % Artış	2024 % Dağ.	2024 Art. Katkı %
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (A+B)	3.952.585	7.158.637	81,1	100,0	100,0
A) Faiz Hariç Bütçe Giderleri	3.481.721	6.245.951	79,4	87,3	86,2
1. Personel Giderleri	960.890	2.006.736	108,8	28,0	32,6
2. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi Gid.	137.015	246.567	80,0	3,4	3,4
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	273.997	454.468	65,9	6,3	5,6
4. Cari Transferler	1.624.005	2.740.330	68,7	38,3	34,8
a) Görevlendirme Giderleri	164.151	272.072	65,7	3,8	3,4
b) Hazine Yardımları	721.911	1.293.781	79,2	18,1	17,8
Sosyal Güv. Kur. Yard.	624.326	1.113.277	78,3	15,6	15,3
Diğer Hazine Yardımları	97.585	180.504	85,0	2,5	2,6
c) Kar Amacı Gütmeyen Kur. Yap. Transferler	24.103	102.150	323,8	1,4	2,4
d) Hane Halkına Yapılan Transferler	15.277	27.027	76,9	0,4	0,4
e) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	45.595	71.664	57,2	1,0	0,8
f) Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	170.742	125.216	-26,7	1,7	-1,4
g) Sosyal Amaçlı Transferler	56.568	98.331	73,8	1,4	1,3
h) Yurtdışına Yapılan Transferler	13.757	22.582	64,1	0,3	0,3
i) Gelirden Ayrılan Paylar	411.900	727.507	76,6	10,2	9,8
5. Sermaye Giderleri	236.349	532.861	125,5	7,4	9,2
6. Sermaye Transferleri	133.771	52.485	-60,8	0,7	-2,5
7. Borç Verme	115.695	212.504	83,7	3,0	3,0
B. Faiz Giderleri	470.864	912.686	93,8	12,7	13,8

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Bütçede harcamalardaki artışa en büyük katkı 34,8 puan ile cari transferlerden gelmiştir. Burada ise sosyal güvenlik kurumuna yapılan görev zararı ve hazine yardımı başlığındaki transferler belirleyici olmuştur. İzleyen üç aylık dönemde deprem harcamaları ile birlikte en büyük mali baskının sosyal güvenlik kurumlarına yapılacak transferlerden geleceği beklenmektedir.

Tablo 9. Cari Transferlerin Ana Kalemler Bazında Gelişimi (2023-2024)

	(milyar TL)			% Pay	
	2023 Eyl	2024 Eyl	% Değişim	2023	2024
Cari Transferler	1.624	2.740	68,7	100,0	100,0
SGK	606	1.075	77,2	37,3	39,2
Gelir Payları	412	728	76,6	25,4	26,5
Diğer	606	938	54,9	37,3	34,2

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Faizlerdeki artış etkisi bütçede görülmeye başlamıştır. Eylül sonu itibarıyla faiz giderlerindeki artış yüzde 93,8 gibi bir seviyede gerçekleşerek faiz harcamalarının bütçe harcamaları içindeki payını yüzde 12,7'ye çıkarmıştır.

Geçen raporda değerlendirdiğimiz temmuz tarihli 7521 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un sekiz maddesi bütçeyi

doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkilemektedir.⁵ Düzenleme kapsamındaki kamu taşıtlarının satılması, birden fazla yönetim kurulu benzeri üyeliklere yapılan ücret ödemelerinin sınırlandırılması, taşrada vergi dairesi başkanlıklarının defterdarlıklara dönüşmesi ile tasarruf tedbirlerinin uygulanmasının denetlenmesine yönelik maddeler doğrudan tasarruf tedbirleriyle ilgilidir. Bununla birlikte, BOTAŞ'ın Hazine'den alacağı ile borçlarının mahsubu ve kamu bankalarına sermaye aktarılmasına yönelik maddeler ise bütçe saydamlığı, bütçe hakkı ve harcamalarda etkinliğin sağlanması açılarından bütçe ilkeleri ve saydamlığı olumsuz etkileyen hükümler olarak değerlendirilmektedir.

IV.2 2024 Yıl Sonu Bütçe Harcamaları Tahmini

İlk dokuz aylık bütçe sonuçları, ekonomik parametrelerdeki revizyonlar, harcamalara yönelik tedbirler ile harcama programlarındaki genişlemeler çerçevesinde 2024 yıl sonu bütçe harcamaları tahmin edilmiştir.

Faiz dışı harcamaların alınan harcama azaltıcı önlemlere rağmen orijinal bütçe ödeneklerine göre yüzde 1,2 oranında (yaklaşık 120 milyar TL seviyesinde) artış göstereceği öngörülmektedir.

Personel giderleri, enflasyonun ve sisteme net girişlerin olmasına bağlı olarak yukarı yönlü bir gelişme göstermektedir. Kasım ayında personel ödeneklerinin aşılması beklenmektedir.

Cari transferler kaleminde ise özellikle EYT kaynaklı finansman dengesindeki bozulma ile faturalı giderlerdeki artışın ve KİT görev zararlarına yönelik harcamaların bütçe sonuçları üzerinde belirleyici olacağı tahmin edilmektedir. Bu anlamda enerji KİT'lerindeki görev zararlarındaki düşmenin, cari transferlerde yaşanan azalışın temel belirleyicisi olacağı beklenmektedir. Birinci harcama paketine yönelik olarak BOTAŞ'ın görev zararları ile vergi borçlarının karşılıklı mahsubuna yönelik düzenlemelerde burada özellikle cari transferlerde bir iyileşme gözükmesine yol açmaktadır.

Mal ve hizmet alımlarında, öngörülen tedbirlere rağmen özellikle girdi maliyetlerindeki artış ve bazın düşük tutulmasından kaynaklı ödenek aşımı beklenmektedir. Bu aşımın ne seviyede olacağı harcama artıklarına bağlı olarak mali tablolara yansımaktadır.

Sermaye transferlerinin ise depreme yönelik harcamaların gerçekleşme hızı ve dönemsel olarak erteleme seviyesine bağlı olarak bütçe hesaplarına yansıtacağı tahmin edilmektedir. Ama açık olan konu deprem harcamalarında tasarruf edilmeye ve veya dönemsel kaydırma

⁵ Kanunlaşan teklif içinde yer alan toplam sekiz madde tasarruf tedbirleri ve kamu maliyesiyle ilişkisi açısından doğrudan ve dolaylı şekilde kategorize edilerek değerlendirme notunda analiz edilmiştir.
(<https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1928>)

- **Doğrudan tasarruf tedbirlerine** ilişkin olmak üzere tedbirlerin izlenmesine yönelik 13 üncü madde, kamu taşıtlarının elden çıkarılmasını düzenleyen 2 inci madde, özel veya kamu ayrımı gözetilmeksizin birden fazla kurum ve kuruluşlara ait yönetim kurulu gibi benzeri organlarda görev alanlara yapılan ödemelere sınırlama getirilmesini düzenleyen 29 uncu madde, Vergi Dairesi Başkanlıklarının Defterdarlıklara dönüşmesini düzenleyen 17 inci madde ile Damga Vergi İstisnası (3 üncü madde) ve dışardan şarj edilebilen (plug-in) hibrit elektrikli araçlarda ÖTV indirimi getirilmesi (11 inci madde) hükümleri.
- **Dolaylı tedbirler başlığı altında** ise özellikle kamu maliyesine etkisi açısından, BOTAŞ'ın borçları ile alacaklarının bütçe ile ilişkilendirilmeksizin mahsubunu düzenleyen 5 inci madde, 10 uncu madde kapsamında kamu bankalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesine yönelik TVF Üzerinden İkrazen Özel Tertip Devlet iç borçlanma senedi İhraç Edilmesi hükümleri

yapılmaya çalışıldığıdır. Sermaye giderlerinde ise önceki raporlarımızda belirttiğimiz gibi tasarruf tedbirlerine rağmen ulaştırma ile sulama altyapısına yönelik projelerdeki genişleme ile maliyetlerdeki artışlar nedeniyle yukarı yönlü gelişme göstereceği öngörülmektedir.

Tablo 10- 2024 Yıl Sonu Merkezi Yönetim Bütçesi Harcamaları Tahmini (OVP Tahmini Dahil)

(milyon TL)	2023 Eylül	2024 Eylül	2024 % Artış	2024 Bütçe	2024 OVP Tah.	2024 Yıl Sonu Tah.	2024 Değişim	2024 Değ. %
Harcamalar	3.952.585	7.158.637	81,1	11.089.037	11.213.100	11.256.211	167.174	1,5
1-Faiz Hariç Harcama	3.481.721	6.245.951	79,4	9.835.037	9.915.300	9.954.559	119.522	1,2
Personel Giderleri	960.890	2.006.736	108,8	2.553.495	2.678.300	2.699.046	145.551	5,7
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	137.015	246.567	80,0	312.451	332.700	335.277	22.826	7,3
Mal ve Hizmet Alımları	273.997	454.468	65,9	679.766	772.800	779.630	99.864	14,7
Cari Transferler	1.624.005	2.740.330	68,7	4.266.709	4.011.400	4.020.506	-246.202	-5,8
SGK'na Transferler	624.326	1.113.277	78,3	1.559.143	1.534.710	1.589.316	30.173	1,9
Diğer Transferler	999.679	1.627.053	62,8	2.707.566	2.476.690	2.431.190	-276.376	-10,2
Sermaye Giderleri	236.349	532.861	125,5	787.940	1.092.600	1.092.600	304.660	38,7
Sermaye Transferleri	133.771	52.485	-60,8	720.837	724.100	724.100	3.263	0,5
Borç Verme	115.695	212.504	83,7	298.508	303.400	303.400	4.892	1,6
Yedek Ödenek				215.332			-215.332	
2-Faiz Harcamaları	470.864	912.686	93,8	1.254.000	1.297.800	1.301.652	47.652	3,8

V. Merkezi Yönetim Bütçesinin Finansmanı

2023 yılı Ocak – Eylül döneminde bütçe açığı 513 milyar TL olarak gerçekleşirken emanet ve avansların eklenmesiyle birlikte bütçe nakit açığı 461 milyar TL'ye gerilemiştir. Bu açığın yanı sıra borç servisinin finansmanı için 168 milyar TL dış borçlanma, 1 trilyon TL ise iç borçlanma gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Hazine banka hesabında 217 milyar TL artış gözlenmiştir.

2024 yılının ilk dokuz aylık döneminde ise bütçe açığı yüzde 109,5 oranında artış göstererek 1.074 milyar TL'ye yükselmiştir. Buna karşılık bu dönemde Hazine nakit açığı 221,2 oranında artmış ve 1.479 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Nakit açığının bütçe açığından fazla olması, 2023 yılından 2024 yılına devredilen 793 milyar TL tutarındaki emanetlerin aşamalı olarak ödeniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim 2023 yılının ilk dokuz ayında emanet ve avanslarda 52 milyar TL'lik bir artış varken 2024 yılında 405 milyar TL tutarında bir azalış söz konusudur.

Hazine tarafından yaklaşık 1,5 trilyon TL'lik nakit açığının yanı sıra 746 milyar TL tutarındaki borç geri ödemesini de finanse edilebilmek için Ocak–Eylül 2024 döneminde 191 milyar TL dış borçlanma, 1,1 trilyon TL iç borçlanma yapılmıştır. 2023 yılının aynı döneminde 268 milyar TL dış borçlanma, 1,6 trilyon TL iç borçlanma gerçekleştirmiştir. Buna ilaveten 348 milyar TL gibi oldukça yüksek bir kasa-banka kullanımı yapılmıştır. Bu durum Hazinenin daha fazla iç borçlanma yapmasını sınırlayıcı bir etki yapmıştır.

Hazinenin yıl başında açıkladığı finansman programında yer alan 2,1 trilyon TL'lik iç borçlanma hedefinin yüzde 75'ine yılın ilk dokuz ayında ulaşılmıştır. Yılın son çeyreğinde bütçe

harcamalarının mevsimsel olarak arttığı dikkate alındığında programda öngörülen tutarın üzerinde bir iç borçlanmaya gidilmesi sürpriz olmayacaktır.

Tablo 11-Merkezi Yönetim Bütçe Finansmanı

(milyar TL)	2023	2023 Oca-Eyl	2024 Oca-Eyl	2024 Prog.	2023 - 24 Oca-Eyl % Artış	2023 Oca-Eyl	2024 Oca-Eyl	2023	2024 Prg
						Gerç. / Prog. (%)		GSYH Oranı (%)	
Bütçe Dengesi	-1,375	-513	-1,074	-2,652	109.5	31.5	40.5	-5.4	-6.4
Bütçe Emanetleri ve Avanslar	742	52	-405	0	-878.1	-	-	2.9	0.0
Bütçe Nakit Dengesi	-633	-461	-1,479	-2,652	221.2	28.3	55.8	-2.5	-6.4
Bütçe Finansmanı	633	461	1,479	2,652	221.1	28.3	55.8	2.5	6.4
Dış Borçlanma (Net)	100	72	54	-30	-25.4	119.9	-178.4	0.4	-0.1
Kullanım	263	168	268	358	59.6	79.7	75.0	1.0	0.9
Ödeme	-163	-96	-215	-388	123.0	63.8	55.4	-0.6	-0.9
İç Borçlanma (Net)	861	606	1,077	1,358	77.9	34.5	79.3	3.4	3.3
Kullanım	1,314	1,011	1,608	2,136	59.1	46.7	75.3	5.2	5.2
Ödeme	-453	-405	-531	-778	31.0	98.2	68.3	-1.8	-1.9
Borçlanma Dışı Kaynaklar	2	0	0	-281	-39.4	0.9	0.1	0.0	-0.7
Kasa ve Banka Kullanımı	-329	-217	348	1,605	-260.2	155.3	21.7	-1.3	3.9
GSYH	25,483			41,159					

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TEPAV hesaplamaları

Negatif değerler kasa banka hesaplarında artış olduğunu ifade etmektedir.

Ek 1. Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri

				% Dağılım		Bütçe %	
(milyon TL)	2023 Eyl	2024 Eyl	% Artış	2024	Artışa Katkı (%)	2023	2024
Harcamalar	3.952.585	7.158.637	81,1	100,0	100,0	60,3	64,6
1-Faiz Hariç Harcama	3.481.721	6.245.951	79,4	87,3	86,2	58,9	63,5
Personel Giderleri	960.890	2.006.736	108,8	28,0	32,6	72,4	78,6
Sosyal Gv.Kur. Devlet Primi	137.015	246.567	80,0	3,4	3,4	74,8	78,9
Mal ve Hizmet Alımları	273.997	454.468	65,9	6,3	5,6	65,3	66,9
Cari Transferler	1.624.005	2.740.330	68,7	38,3	34,8	64,9	64,2
Sermaye Giderleri	236.349	532.861	125,5	7,4	9,2	61,7	67,6
Sermaye Transferleri	133.771	52.485	-60,8	0,7	-2,5	25,7	7,3
Borç Verme	115.695	212.504	83,7	3,0	3,0	28,2	71,2
2-Faiz Harcamaları	470.864	912.686	93,8	12,7	13,8	72,9	72,8
Gelirler	3.439.983	6.084.619	76,9	100,0	100,0	69,8	72,1
1-Genel Bütçe Gelirleri	3.365.151	5.927.488	76,1	97,4	96,9	69,1	71,1
Vergi Gelirleri	2.982.035	5.134.059	72,2	84,4	81,4	69,8	69,3
Dolaysız Vergiler	918.069	1.759.446	91,6	28,9	31,8	59,1	69,2
Dolaylı Vergiler	2.063.965	3.374.612	63,5	55,5	49,6	76,0	69,3
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	102.642	98.832	-3,7	1,6	-0,1	59,2	71,8
Alınan Bağış ve Yard. ile Özel Gel.	20.534	108.169	426,8	1,8	3,3	50,3	252,7
Faizler, Paylar ve Cezalar	245.977	563.498	129,1	9,3	12,0	67,4	80,3
Sermaye Gelirleri	9.066	14.342	58,2	0,2	0,2	48,2	43,3
Alacaklardan Tahsilat	4.898	8.588	75,3	0,1	0,1	104,6	90,0
2-Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gel.	55.595	123.036	121,3	2,0	2,6	149,7	183,9
3-Düzen. ve Denet. Kurum. Gel.	19.237	34.095	77,2	0,6	0,6	100,7	91,2
Bütçe Dengesi	-512.602	-1.074.018	109,5			31,5	40,5
Faiz Dışı Denge	-41.738	-161.332	286,5			4,3	11,5
Cari Bütçe Dengesi	-151.548	-503.014	231,9				

Ek 2. Genel Bütçe Gelirleri Gerçekleşmesi (2023-24)

(milyon TL)	2023 Eyl	2024 Eyl	2024 % Artış	2024 % Dağ.	Art. Katkı % 2024
Genel Bütçe Gelirleri Toplamı	3.376.109	5.946.460	76,1	100,0	100,0
I-Vergi Gelirleri	2.982.034	5.134.059	72,2	86,3	83,7
1. Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	950.635	1.688.693	77,6	28,4	28,7
a) Gelir Vergisi	462.410	1.016.622	119,9	17,1	21,6
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	36.823	67.732	83,9	1,1	1,2
Gelir Vergisi Tevkifatı	417.975	932.631	123,1	15,7	20,0
Diğer	7.612	16.260	113,6	0,3	0,3
b) Kurumlar Vergisi	488.225	672.070	37,7	11,3	7,2
Kurumlar Geçici Vergisi	235.810	404.915	71,7	6,8	6,6
Diğer	252.415	267.155	5,8	4,5	0,6
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	53.798	70.754	31,5	1,2	0,7
a) Veraset ve İntikal Vergisi	2.687	4.011	49,3	0,1	0,1
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	36.893	61.592	66,9	1,0	1,0
c) Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi	14.145	5.055		0,1	-0,4
d) Değerli Konut Vergisi	73	96	31,5	0,0	0,0
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	1.076.981	1.999.648	85,7	33,6	35,9
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	341.371	693.774	103,2	11,7	13,7
b) Özel Tüketim Vergisi	611.515	998.835	63,3	16,8	15,1
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	102.570	283.007	175,9	4,8	7,0
Motorlu Taşıtlar (II)	297.487	349.777	17,6	5,9	2,0
Alkollü İçkiler (III-a)	47.173	73.766	56,4	1,2	1,0
Tütün Mamülleri (III-b)	120.179	220.831	83,8	3,7	3,9
Kolalı Gazozlar (III-c)	6.366	8.785	38,0	0,1	0,1
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	37.740	62.670	66,1	1,1	1,0
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	85.961	238.144	177,0	4,0	5,9
d) Şans Oyunları Vergisi	15.673	26.170	67,0	0,4	0,4
e) Özel İletişim Vergisi	11.308	21.064	86,3	0,4	0,4
f) Dijital Hizmet Vergisi	6.706	13.787	105,6	0,2	0,3
g) Konaklama Vergisi	4.447	7.874		0,1	0,1
4. Uluslararası Ticaret ve Mua. Alınan Verg.	744.247	1.135.662	52,6	19,1	15,2
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	643.866	970.621	50,7	16,3	12,7
5. Damga Vergisi	58.158	103.392	77,8	1,7	1,8
6. Harçlar	88.912	135.078	51,9	2,3	1,8
7. Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	9.303	832	-91,1	0,0	-0,3
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	102.642	98.832	-3,7	1,7	-0,1
1. KİT ve Kamu Banka Gelirleri	64.272	39.398	-38,7	0,7	-1,0
III-Alınan Bağışlar ve Yardımlar ile Özel Gelirler	20.534	108.169	426,8	1,8	3,4
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	256.935	582.471	126,7	9,8	12,7
1.Faiz Gelirleri	105.980	246.189	132,3	4,1	5,5
2.Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	82.919	191.411	130,8	3,2	4,2
3.Para, Vergi ve Diğer Cezaları	68.036	144.871	112,9	2,4	3,0
V-Sermaye Gelirleri	9.066	14.342	58,2	0,2	0,2
VI-Alacaklardan Tahsilat	4.898	8.588	75,3	0,1	0,1

Ek 3. Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları

(milyon TL)	2023 Eylül	2024 Eylül	2024 % Artış	2023 % Dağ.	2024 % Dağ.	2024 Art. Katkı %
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri (A+B)	3.952.585	7.158.637	81,1	100,0	100,0	100,0
A) Faiz Hariç Bütçe Giderleri	3.481.721	6.245.951	79,4	88,1	87,3	86,2
1. Personel Giderleri	960.890	2.006.736	108,8	24,3	28,0	32,6
2. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi Gid.	137.015	246.567	80,0	3,5	3,4	3,4
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	273.997	454.468	65,9	6,9	6,3	5,6
4. Cari Transferler	1.624.005	2.740.330	68,7	41,1	38,3	34,8
a) Görevlendirme Giderleri	164.151	272.072	65,7	4,2	3,8	3,4
b) Hazine Yardımları	721.911	1.293.781	79,2	18,3	18,1	17,8
Sosyal Güv. Kur. Yard.	624.326	1.113.277	78,3	15,8	15,6	15,3
Diğer Hazine Yardımları	97.585	180.504	85,0	2,5	2,5	2,6
c) Kar Amacı Gütmeyen Kur. Yap. Transferler	24.103	102.150	323,8	0,6	1,4	2,4
d) Hane Halkına Yapılan Transferler	15.277	27.027	76,9	0,4	0,4	0,4
e) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	45.595	71.664	57,2	1,2	1,0	0,8
f) Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	170.742	125.216	-26,7	4,3	1,7	-1,4
g) Sosyal Amaçlı Transferler	56.568	98.331	73,8	1,4	1,4	1,3
h) Yurtdışına Yapılan Transferler	13.757	22.582	64,1	0,3	0,3	0,3
i) Gelirden Ayrılan Paylar	411.900	727.507	76,6	10,4	10,2	9,8
5. Sermaye Giderleri	236.349	532.861	125,5	6,0	7,4	9,2
6. Sermaye Transferleri	133.771	52.485	-60,8	3,4	0,7	-2,5
7. Borç Verme	115.695	212.504	83,7	2,9	3,0	3,0
B. Faiz Giderleri	470.864	912.686	93,8	11,9	12,7	13,8